

Dr. sc. Aleksandra MAGANIĆ, redovna profesorica
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
amaganic@pravo.hr

UDK: 347.242 (497.5)
Primljeno: 02. svibnja 2022.
Prihvaćen: 16. svibnja 2022.
Izvorni znanstveni rad

NOVINE U IZVANPARNIČNOM PRAVU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sažetak: Hrvatska je nakon osamostaljenja više puta pokušavala donijeti Zakon o izvanparničnom postupku, radi čega je osnovano nekoliko radnih skupina i izrađena nekolicina Nacrta prijedloga. Međutim, svaki put kao da je nedostajalo odlučnosti da taj zakon bude stvarno donesen. Koji su objektivni razlozi za njegovo nedonošenje teško je racionalno i objektivno utvrditi. Samo neki su pretpostavljena politička nezanimljivost toga postupovnog akta, problemi u razgraničenju materijalno-pravnog i postupovnog uređenja pojedinih instituta (osobito stvarnopravnih izvanparničnih postupaka), kao i navodna dvojba o tome je li njegovo donošenje uopće nužno u pravnom sustavu. Međutim, pored svog opreza koji dosadašnji nerealizirani normativni optimizam nalaže, čini se da bi ove ili najkasnije početkom sljedeće godine moglo konačno doći do donošenja Zakona o izvanparničnom postupku u Republici Hrvatskoj. Optimistične izjave temelje se Nacionalnom planu oporavka i otpornosti za Republiku Hrvatsku (2021-2026) koji predviđa reformu izvanparničnog prava i donošenje Zakona o izvanparničnom postupku. Kakve novine ovaj zakon donosi u općem dijelu, čiji je značaj izniman u odnosu na sve izvanparnične postupke te koji bi se postupci trebali uvesti u posebnom zakonskom dijelu analiziramo u ovom tekstu. Iako je potencijalni Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku trenutno tek u postupku izrade, naziru se neka njegova osnovna obilježja i reformski pravci.

Glavne riječi: reforma izvanparničnog prava, Zakon o izvanparničnom postupku, opći i posebni dio zakona, stvarnopravni izvanparnični postupci

1. Uvod

Nužnost reforme izvanparničnog prava u Republici Hrvatskoj koja upućuje na potrebu donošenja odgovarajućeg zakonskog akta,¹ pomalo gubi na svojoj aktualnosti, jer uistinu predugo traje. U takvom raspoloženju, čini se da je ipak novo svjetlo na kraju tunela Nacionalni plan oporavka i otpornosti za Republiku Hrvatsku² koji u okviru povećanja učinkovitosti pravosudnog sustava za veće povjerenje građana, kao jednu od reformskih mjera predviđa reformu izvanparničnog postupka kroz odgovarajuće normativne izmjene.³ Ukratko, u dijelu kojim se predviđa ostvarivanje toga reformskog cilja polazi se od činjenice da je Zakon o izvanparničnom postupku, kao opći propis kojim se uređuje izvanparnični postupak zastario te da je u pojedinim dijelovima neprimjenjiv. Upozorava se da su se od njegova donošenja do danas razvili posebni izvanparnični postupci, zbog čega je potrebno donijeti novi propis koji će smanjiti formalne strogosti, učiniti postupak fleksibilnijim te omogućiti brži postupak.

¹ Opširnije vidi Maganić, A., Nužnost reforme hrvatskog izvanparničnog prava, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 27, No. 1, 2006., str. 465-497.

² Nacionalni plan oporavka i otpornosti za Republiku Hrvatsku 2021-2026. od srpnja 2021., Vlada RH, dostupno na: <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>, stanje od 2. svibnja 2022.

³ Nacionalni plan oporavka i otpornosti, str. 719.

U kojoj mjeri su tvrdnje kojima se pristupa budućoj reformi izvanparničnog prava točne, bavit ćemo se u daljnjim zasebnim cjelinama rada, posebno u okviru dijela koji preispituje razloge reforme. Pored toga, nastojat ćemo sumarno prikazati koje sve novine donosi opći dio, još uvijek neslužbenog Nacrta prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku, budući da je osnovna ideja tog zakonskog dijela bila njegovo detaljno i opsežno uređenje. Misao vodilja takvog uređenja bila je potencijalno široka primjena ovog zakonskog dijela ne samo na posebne postupke uključene u posebni dio Zakona o izvanparničnom postupku, već i na sve druge izvanparnične postupke, izvan posebnog dijela zakona, kojima je takvo uređenje nužno. Stoga je kvalitetno uređenje općeg zakonskog dijela pretpostavka djelotvorne pravne zaštite strankama i sudionicima izvanparničnog postupka.

Konačno, ne manje važno bilo je i pitanje koje izvanparnične postupke uključiti u posebni dio Zakona o izvanparničnim postupcima. Odluka o tome može se donijeti na temelju različitih kriterija od kojih su samo neki – pravna tradicija zemalja iz okruženja (Slovenija, Bosna i Hercegovina, Srbija), koje su samostalne zakonske akte donijele i prije⁴ i nakon njihova osamostaljenja⁵ ili pak nešto suvremeniji pristup toj problematiki, koji probija pravno-tradicionalne okvire pod utjecajem nekih germanskih pravnih modela⁶ te u posebne izvanparnične postupke uključene u tekst Zakona o izvanparničnom postupku uključuje i neke nove izvanparnične postupke (primjerice stvari iz prava društava).

Stoga je svrha ovog rada detektirati je li Hrvatskoj potreban Zakon o izvanparničnom postupku, odnosno kratko rekapitulirati razloge nužnosti reforme hrvatskog izvanparničnog prava. Zatim, ukratko prezentirati osnovna obilježja njegovog općeg dijela. U zaključnim napomenama daje se opća ocjena do sada izrađenog zakonskog teksta.

2. Razlozi reforme

Baveći se izvanparničnim pravom i razlozima za provedbu reforme, čini se da su ti razlozi i nakon proteka niza godina ostali isti. Naime, autorica je u više tekstova upozoravala na potrebu donošenja Zakona o izvanparničnom postupku navodeći pri tom niz razloga, koji su tada (2006.)⁷ i kasnije (2015.)⁸ bili i ostali nepromijenjeni. Dakle, ništa se nije promijenilo ni sada, šesnaest ili sedam godina poslije, uslijed čega bi otpala

⁴ Hrvatska je jedina od zemalja bivše Jugoslavije koja nije donijela poseban zakonski akt o izvanparničnom postupku.

⁵ Jedan od novijih zakonskih akata u tom smislu je i Zakon o nepravdom postupku Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 16/19), u daljnjem tekstu: ZNP Slovenije, koji je stupio na snagu 1. ožujka 2021. U Srbiji je u primjeni Zakon o vanparničnom postupku koji je donesen još za vrijeme bivše Jugoslavije i noveliran više puta – Zakon o vanparničnom postupku Republike Srbije (Službeni glasnik SRS 25/82, 48/88 i Službeni glasnik RS 46/95, 18/05, 85/12, 45/13, 55/14, 6/15, 106/15, 14/22), u daljnjem tekstu: ZVP Srbije.

⁶ Tako i njemački Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima izvanparnične sudbenosti – Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. 12. 2008. (BGBl I S. 2586, 2587) das zuletzt durch Artikel 5 des Gesetzes vom 5. 10. 2021. (BGBl I S. 4607) geändert worden ist, u daljnjem tekstu: FamFG, u §§ 374.-409 uređuju registarske stvari i stvari iz prava društava (*Registersachen und Unternehmensrechtliche Verfahren*).

⁷ Maganić, op. cit. (bilj. 1).

⁸ Maganić, A., Novi pravci reforme izvanparničnog prava u Republici Hrvatskoj, Zbornik aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoterorijska i praktična dostignuća, ur. Dinka Šago et al., Pravni fakultet Split, Split, 2015., str. 147-172.

potreba za donošenjem zakona, kojeg ne možemo nazivati novim, jer u Hrvatskoj takav zakon nikada nije ni donesen.

2.1. Zastarjelost pravnih pravila Zakona o vanparničnom postupku iz 1934. godine

Zakon o sudskom vanparničnom postupku Kraljevine Jugoslavije donesen 1934. godine⁹ u Hrvatskoj se primjenjuje kao pravna pravila. Naime, sukladno čl. 1. Zakona o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine¹⁰ pravni propisi (zakoni, uredbе, naredbe, pravilnici i dr.) koji su bili na snazi na dan 6. travnja 1941. godine primjenjivat će se u Republici Hrvatskoj kao pravna pravila, ako su sukladno posebnim propisima, do dana stupanja na snagu ovoga zakona, primjenjivana u Republici Hrvatskoj. Daljnja pretpostavka za primjenu pravnih pravila jest da je riječ o odnosima koji nisu uređeni važećim propisima Republike Hrvatske ako su u skladu s Ustavom i zakonima Republike Hrvatske (čl. 2. ZNPP).

S obzirom na to da u Hrvatskoj nikada nije donesen Zakon o izvanparničnom postupku, ZVP 34 primjenjuje se kao pravna pravila. Što to zapravo znači bilo bi najbolje upitati primjenjivače tih pravnih pravila - suce koji se utapaju u pravnoj nesigurnosti, svjesni arhaičnosti, pa čak i neprimjenjivosti pojedinih zakonskih odredbi, opet dužni pozvati se na određeni pravni izvor, kao neophodno pokriće za svoje postupanje. Primjerice, prema ZVP-u 34 na troškove u postupku uređenja međa primjenjuju se § 283. st. 1. prema kojem troškovi oko zastupanja padaju na zastupanog. Međutim, Županijski sud u Varaždinu izrazio je stajalište da je u konkretnoj pravnoj situaciji trebalo primijeniti odredbu § 20. st. 4. ZVP-a 34 kojom je određeno da sud može po prijedlogu jedne stranke naložiti drugoj da naknadi troškove, podrazumijevajući ovdje i troškove pravnog zastupnika, koje je prouzrokovala neosnovanim prijedlozima ili drugom krivnjom. Budući da je u tom predmetu izvanparnični postupak obustavljen, jer su predlagatelji odustali od podnesenog prijedloga za uređenje međe, dužni su protustranci naknaditi troškove, uključujući i troškove zastupanja po punomoćnicima u osobi odvjetnika u visini određenoj Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (Narodne novine, br. 142/12).¹¹

Nasuprot tome, Županijski sud u Splitu prihvatio je žalbu protustranke kojoj je prvostupanijskim rješenjem bilo naloženo da snosi trošak izvanparničnog postupka provedenog radi utvrđivanja izvanbračne zajednice, s obrazloženjem da nužne troškove u izvanparničnom postupku predstavljaju samo troškovi pristojbi, troškovi očevida i vještačenja, dok trošak zastupanja po punomoćniku ne predstavljaju nužan trošak i padaju na teret zastupanog. Prema § 20. st. 4. ZVP-a 34, sud može po prijedlogu jedne stranke naložiti drugoj da naknadi troškove, podrazumijevajući i troškove pravnog zastupnika koje je prouzrokovala neosnovanim prijedlozima ili grubom krivnjom, međutim, u konkretnom se slučaju prema ocjeni ovog suda, pokretanje izvanparničnog postupka radi utvrđenja izvanbračne zajednice ne može okvalificirati kao neosnovan prijedlog ili gruba krivnja koju ima na umu navedena odredba.

⁹ Zakon o sudskom vanparničnom postupku Kraljevine Jugoslavije od 24. srpnja 1934. (Službene novine od 1. kolovoza 1934., br. 175 -XLV), u daljnjem tekstu: ZVP 34.

¹⁰ Zakon o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine (Narodne novine, br. 73/91), u daljnjem tekstu ZNPPP.

¹¹ Odluka Županijskog suda u Varaždinu Gž-5211/13-2 od 30. svibnja 2014., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2013521B1A2>, stanje od 3. svibnja 2022.

Slijedom navedenog troškovi zastupanja predlagateljice po punomoćniku, troškovi pristojbe, naknadu kojih troškova je predlagateljica zatražila od protustranke, u konkretnom slučaju padaju na teret predlagateljice.¹²

Županijski sud u Rijeci prihvatio je žalbu protustranaka kojom je prvostupanijski sud pogrešno primijenio materijalno pravo kada je odbio njihov prijedlog za naknadu troškova jer je predlagatelj podnošenjem prijedloga radi razvrgnuća suvlasničke zajednice, a koji prijedlog je kasnije povučen iako prijedlogu nije udovoljeno niti je prijedlog povučen zbog sporazuma stranaka, prouzročio troškove protustrankama, pa se prema § 21. st. 1. ZVP-a 34 u izvanparničnom postupku na odgovarajući način primjenjuju odredbe parničnog postupka Stoga budući da Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“ broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12 i 152/14, 81/15, 94/17- dalje: ZV), osim u čl. 54. tog Zakona kad je postupak razvrgnuća proveden, pa kako je navedeno iz stanja spisa proizlazi da prijedlog nije povučen nakon što je između stranaka postignut sporazum ili su protustranke udovoljile prijedlogu zbog čega je predlagatelj dužan nadoknaditi troškove zastupanja punomoćnika protustranaka, a sve primjenom čl. 158. st. 1. ZPP-a.¹³

Zaključno, kratak prikaz tek nekoliko odluka županijskih sudova pokazuje da se u predmetnim izvanparničnim postupcima, u samo jednom od pitanja koja se tiču zahtjeva za naknadu troškova stranaka primjenom pravnih pravila ZVP-a 34, primjenjuje na potpuno različit način, što za prvostupanijske sudove, stranke i punomoćnike u izvanparničnim postupcima predstavlja relativno visok stupanj neizvjesnosti o tome na koji će način biti odlučeno o njihovim pojedinim pravima i zahtjevima. Ukratko, neki županijski sudovi pridržavaju se pravnih pravila ZVP-a 34 iz posebnog dijela kojim se uređuje postupak uređenja međa ili ga pak povezuju s općim pravilima, drugi polaze od stava da predlagatelj nema pravo na troškove zastupanja po punomoćniku ni trošak pristojbe, treći da u konkretnom slučaju treba supsidijarno primijeniti pravila parničnog postupka.

Međutim, čini se da je pri prosudbi snošenja troškova u izvanparničnom postupku trebalo primijeniti načela o naknadi troškova koja razlikuju kontenciozne (sporne) izvanparnične postupke, u kojima se stranke nalaze u položaju sličnom strankama u parničnom postupku. U takvim postupcima treba primijeniti pravilo prema kojem gubitnik plaća protivniku, odnosno naknađuje troškove protivnoj stranci. U slučaju da postupak ide u korist obiju stranaka, troškovi se dijele prema razmjeru dijelova, primjerice kod uređenja međa po mjeri graničnih linija ili kod razvrgnuća zajednice. Nasuprot tome, u oficijelnim (oficioznim) izvanparničnim postupcima, troškovi se u pravilu ne naknađuju. No i u tim postupcima sud može po prijedlogu jedne stranke naložiti drugoj, da naknadi troškove, podrazumijevajući i troškove pravnog zastupanja, koje je prouzrokovala svojim neosnovanim prijedlozima ili grubom krivnjom.¹⁴

¹² Odluka Županijskog suda u Splitu Gž Ob 370/2017-2 od 30. 10. 2017., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2017StGzObB370A2>, stanje od 3. svibnja 2022.

¹³ Odluka Županijskog suda u Rijeci Gž 3043/2020-2 od 11. ožujka 2022., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020RiGzB3043A2>, stanje od 3. svibnja 2022.

¹⁴ Žilić, F., Šantek, M., Zakon o sudskom vanparničnom postupku (vanparnični postupak) i Uvodni zakon za Zakon o sudskom vanparničnom postupku s tumačem i sudskim rješidbama te stvarnim kazalom, Tipografija, Zagreb, 1934., str. 260.

2.2. Parcijalnost posebnih izvanparničnih postupaka

Iako u Hrvatskoj nije donesen Zakon o izvanparničnom postupku, pojedini posebni izvanparnični postupci uređeni su na manje-više odgovarajući način. Prije svega, postupak koji je ozbiljno i kvalitetno uređen u mjeri da posebna intervencija, čak ni u slučaju potencijalnog donošenja Zakona o izvanparničnom postupku, uopće neće biti potrebna jest ostavinski postupak. Odredbe o tom postupku aktualno su uređene Zakonom o nasljeđivanju.¹⁵ Možda kao svojevrsni kuriozitet treba spomenuti da su odredbe Zakona o nasljeđivanju Jugoslavije iz 1955.¹⁶ zbog relativno širokog opsega uređenja ostavinskog postupka trebale poslužiti kao svojevrsna nadopuna ZVP-a 34, pa čak i u dijelu koji se ticao općeg zakonskog dijela imanentnog svim izvanparničnim postupcima. Ipak, utvrđeno je i da se poneke od općih odredbi ZN-a 55 ne mogu shodno primijeniti na svaki pojedini vanparnični postupak, pa ćemo se morati ponekad poslužiti i pravnim pravilima starog zakonodavstva.¹⁷

Aktualno uređenje Obiteljskog zakona¹⁸ ima poseban položaj, jer se pri donošenju tog zakona vodilo računa o tome da posebno uređenje obiteljskih i statusnih izvanparničnih postupaka iziskuje postojanje nekih osnovnih odredbi o tim postupcima. Naime, s obzirom na to da je novom obiteljskopравnom regulacijom došlo do izvanrednog proširenja postupaka iz izvanparnične jurisdikcije,¹⁹ bilo je nužno urediti osnovna pravila za postupanje u tim postupcima. Premda se u tom vremenu procjenjivalo da postoje realne mogućnosti da će doći do donošenja Zakon o izvanparničnom postupku, ipak se odlučilo dio tadašnjeg Nacrta izvanparničkog postupka integrirati u zakonski tekst ObZ-a s idejom, da kada dođe do donošenja Zakona o izvanparničnom postupku, taj posebni dio ObZ-a može se staviti izvan snage i uputiti na opće uređenje tih postupaka u zasebnom zakonskom aktu. Istovremeno, to upućuje na zaključak da je ObZ u dijelu uređenja sudskih obiteljskih i statusnih izvanparničnih postupaka anticipirao uređenja iz nadamo se predstojećeg Zakona o izvanparničnom postupku Hrvatske.

Alarmantnim se čini stanje stvarnopravnih izvanparničnih postupaka u kojima doista nedostaju procesnopravne odredbe. Pod pojmom stvarnopravnih izvanparničnih postupaka podrazumijevamo sve postupke koje se vezuju uz vlasništvo nekretnina – uređenje međa, nužni prolaz, uređenje odnosa etažnih vlasnika, pa čak i postupci u zemljišnoknjižnim stvarima, budući da zemljišnoknjižni sud postupa prema pravilima Zakona o zemljišnim knjigama²⁰ te ako zakonom nije drugačije određeno prema pravilima izvanparničkog postupka, a podredno prema pravilima parničnog postupka (čl. 99. st. 1. i 2.).

Problem odnosa etažnih vlasnika u potpunosti se aktualizirao nakon potresa u Zagrebu, zasigurno i u drugim područjima pogođenim potresom – Petrinji, Sisku i Baniji. Naime, u uvjetima u kojima je za donošenje odluka značajnih za obnovu zgrada potrebna suglasnost u pravilu svih etažnih vlasnika, pri čemu pojedini mogu postupati

¹⁵ Zakon o nasljeđivanju (Narodne novine, br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 41/19), u daljnjem tekstu: ZN.

¹⁶ Zakon o nasljeđivanju Jugoslavije (Službeni list FRNJ 20/55), u daljnjem tekstu: ZN 55.

¹⁷ Zuglia, S., Vanparnični postupak u ostavinskim, porodičnim, zemljišnoknjižnim, eksproprijacionim, amortizacionim i drugim stvarima, Školska knjiga, Zagreb, 1956., str. 13.

¹⁸ Obiteljski zakon (Narodne novine, br. 103/15, 98/19), u daljnjem tekstu: ObZ.

¹⁹ Opširnije vidi Maganić, A., Novo uređenje obiteljskih izvanparničnih postupaka u: Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka, ur. J. Barbić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014., Zagreb, str. 89- 119.

²⁰ Zakon o zemljišnim knjigama (Narodne novine, br. 63/19), u daljnjem tekstu: ZZK.

i šikanozno, samo da bi nanijeli štetu drugima, teško da je moguće postići suglasnost potrebnu za obnovu zgrada. Zbog toga se u Zagrebu događa da etažni vlasnici zgrada najčešće u središtu grada ne postižu potrebnu suglasnost i između ostalog i zbog toga ne započinju obnovu. Da bi se to promijenilo, nužno je procesnoppravno urediti odnose materije koja je samo dijelom materijalnoppravno uređena. Od donošenja Zakona o vlasništvu i drugim pravima²¹ prošlo je nešto manje od trideset godina. Pri tom se pokazalo da su i u materijalnopravnoj realizaciji nekih instituta nužne izmjene. O procesnoppravnim aspektima je posve izlišno pisati, budući da u tom pravnom području vlada potpuni pravni nered.²² Na potrebu uređenja odnosa etažnih vlasnika autorica je intenzivno upozoravala i prije pravno složenog stanja uzrokovanog potresom, predlažući i određena *de lege ferenda* rješenja. Jedno od njih svakako se tiče nadomještanja suglasnosti etažnih vlasnika odlukom suda u poslovima redovite i izvanredne uprave.²³

Svakako treba ukazati na to, da ako se u Hrvatskoj donese Zakon o izvanparničnom postupku, ni ono malo (ne)primjenjivih odredbi koje se odnose na uređenje međa i razvrgnuće suvlasništva koje on sadrži, neće se primjenjivati, jer će se stupanjem na snagu Zakona o izvanparničnom postupku Hrvatske pravna pravila ZVP-a 34 staviti izvan snage. Ako se to područje ne bude uredilo na odgovarajući način i procesnoppravno odredilo, postoji opasnost da nećemo imati nikakav pravni izvor na koji bi se sudovi u postupanju mogli pozvati.

Jedna od zanimljivosti tiče se i pravila o nužnim prolazima. Riječ je o uređenju koje je još starije od pravnih pravila ZVP-a 34. Tako Žuvela ističe da je u prijašnjoj praksi, s obzirom na pravna pravila hrvatskog Zakona o nužnim prolazima od 6. travnja 1906.²⁴ (za područje Dalmacije i Istre vrijedio je Zakon o dozvoli nužnih prolaza od 7. srpnja 1896.) bila prijeporna nadležnost za otvaranje (i ukidanje) nužnog prolaza. Dvojbu (sud ili upravno tijelo) razriješio je Ustavni sud (U-114/64, U-247/67) u korist izvanparničnog suda.²⁵

Budući da pravila Zakona iz 1906. ne određuju hoće li se o nužnim prolazima prosuđivati u parničnom ili izvanparničnom postupku, a u dijelu koji se tiče služnosti puta, o tom pitanju štiti i ZV, dvojbeno bi moglo biti hoće li se kada nema nikakvog pravila o tim postupcima odlučiti prema čl. 1. Zakona o parničnom postupku^{26 27} sukladno ko-

²¹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12 152/14), u daljnjem tekstu: ZV.

²² Opširnije vidi Maganić, A., Procesnoppravno uređenje odnosa etažnih vlasnika, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 28, No. 1, str. 229-265.

²³ Opširnije vidi Maganić, A., je li Hrvatskoj potrebna reforma pravnog uređenja etažnih vlasnika? u: Dvadeset godina hrvatskoga stvarnopravnog uređenja, ur. J. Barbić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2018., str. 185-207.

²⁴ Zakon o nužnim prolazima od 6. travnja 1906., u daljnjem tekstu Zakon iz 1906.

²⁵ Žuvela, M., Vlasničkopravni odnosi, Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Zakon o zemljišnim knjigama, Organizator, Zagreb, 2014., str. 1044.

²⁶ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19), u daljnjem tekstu: ZPP.

²⁷ Ovim se Zakonom uređuju pravila postupka na temelju kojih sud raspravlja i odlučuje u sporovima o osnovnim pravima i obvezama čovjeka i građanina, o osobnim i obiteljskim odnosima građana te u radnim, trgovačkim, imovinskim i drugim građanskopravnim sporovima, ako zakonom nije za neke od tih sporova određeno da u njima sud rješava po pravilima kojega drugog postupka.

jem je parnični postupak presumirana metoda pravne zaštite u građanskim stvarima.²⁸ Drugim riječima, ako u postupku u kojem se odlučuje o pravima građanske naravi nije propisano prema kojim pravilima postupka će se postupati, primijenit će se pravila parničnog postupka.

Ipak, u kritici ovog stajališta treba istaći da su parnična i izvanparnična metoda rješavanja sporova jednako vrijedne te da ne postoji odnos subrogacije sukladno kojem bi se parnična metoda primjenjivala uvijek, a izvanparnična metoda, kao manje značajna, samo kada je to zakonom izriekom propisano. Zbog toga bi kao kriterij za razgraničenje pravila parničnog ili izvanparničnog postupka pored legalnog kriterija, kao dopunski kriterij, trebalo koristiti i kriterij pravne prirode spora.²⁹ Tako je ZNP Slovenije u čl. 1. st. 2. propisao da se odredbe zakona primjenjuju u sporovima, koje rješavaju sudovi, za koje zakonom nije izriekom propisano da se rješavaju u izvanparničnom postupku, ako ih s obzirom na njihovu pravnu prirodu nije moguće rješavati u kojem drugom postupku. Dakle, za razgraničenje između pravila parničnog i izvanparničnog postupka osim legalnog kriterija treba primijeniti i kriterij pravne prirode. Ako se vratimo na priču s početka i uređenje nužnih prolaza, s obzirom na očekivano nespornu prirodu tih postupaka trebalo bi zbog izostanka legalnog kriterija primijeniti kriterij pravne prirode pravne stvari, u konkretnom slučaju zbog nesporne pravne prirode, pravila izvanparničnog postupka.

2.3 Neodgovarajuća supsidijarna primjena pravila Zakona o parničnom postupku

Primjena zastarjelih i često neodgovarajućih odredbi ZVP-a 34 potaknula je sudove na potragu za odgovarajućim odredbama koje bi se u konkretnoj izvanparničnoj stvari mogle primijeniti. Kao zlatni i nadasve dobrodošao izvor poslužila je odredba § 21. ZVP 34 prema kojoj se u izvanparničnom postupku odgovarajuće primjenjuju pravila parničnog postupka. Međutim, odgovarajuća primjena pravila ZPP-a preoblikovana su u gotovo bezrezervnu primjenu pravila ZPP-a u izvanparničnom postupku, zbog čega se može govoriti i o svojevrsnoj ZPP-izaciji izvanparničnog postupka. Ovaj termin korišten je već u nekim ranijim radovima autorice, a njime se označava proces prevladavanja normativnih deficita zamjenom zastarjelih odredbi izvanparničnog postupka odgovarajućim odredbama parničnog procesnog prava.³⁰ Ipak, čini se da su sudovi u primjeni ovog pravila ZVP-a 34 bili prilično neselektivni i dapače, skloni primijeniti odredbe parničnog procesnog prava uvijek, ne samo kada bi to bilo nužno (jer postoji pravna praznina), već i kada bi na taj način bili sigurni u pravilo koje primjenjuju, koje kao pravilo parničnog procesnog prava nije ostavljalo nikakve dvojbe, osim one o tome je li to pravilo uopće trebalo primijeniti u konkretnom predmetu.

Ukratko, takav način promišljanja i postupanja sudova u izvanparničnom postupku doveo je do toga da je izvanparnični postupak izgubio svoju samodostatnost, samostalnost i posebnost svojih osnovnih obilježja te se sveo na blijedu i nevažnu kopiju parničnog postupka.

²⁸ Prema nekim autorima parnični postupak presumirana je metoda pravne zaštite odnosno kada zakonom nije propisano prema kojim pravilima se ti postupci rješavaju, rješavat će se prema pravilima parničnog postupka. Opširnije vidi Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 3.

²⁹ O kritici toga stava vidjeti Maganić, A., *Opće institucije izvanparničnog procesnog prava (komparativna analiza hrvatskog, austrijskog i njemačkog izvanparničnog procesnog prava)*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Zagreb, 2008., str. 368-369.

³⁰ Maganić, op. cit. (bilj. 8), str. 161.

Primjera iz prakse je doista mnogo, pa ćemo za potrebe ovog rada proanalizirati samo jedan zanimljiv predmet u kojem je došlo do promjene uobičajenog načina postupanja žalbenih sudova, slijedom čega i do promjene pravca postupanja izvanparničnih sudova u sličnim predmetima. Ukratko, u postupku lišenja poslovne sposobnosti koji je pokrenuo Centar za socijalnu skrb, na ročište na koje su uredno pozvani predlagatelj i protustranka nije pristupio nitko, niti su stranke svoj izostanak opravdale, što je žalbeni sud interpretirao na dva različita načina.

Prema jednoj interpretaciji, koji žalbeni sudovi vrlo često primjenjuju, žalbeni sud pošao je od toga da je prvostupanijski sud primjenjujući čl. 346. ObZ-a³¹ utvrdio da su ispunjeni uvjeti iz čl. 295. st. 2. ZPP-a o presumiranom povlačenju tužbe.³² Zbog toga je odlučio da se prijedlog CZS-a smatra povučenim. Protiv prvostupanijskog rješenja Centar za socijalnu skrb podnio je žalbu, a žalbeni sud je po službenoj dužnosti primjenom čl. 365. st. 2. ZPP-a ispitao pobijanu odluku utvrdivši da nisu počinjene apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 2, 4, 8, 9, 13, i 14 ZPP-a te da nije pogrešno primijenjeno materijalno pravo. Drugostupanijski sud nije prihvatio razloge na koje se žalitelj pozivao - da nije imao namjeru povući tužbu jer je uplatio iznos potreban za vještačenje, kao i da je protustranci imenovan poseban skrbnik, odbio je žalbu kao neosnovanu i potvrdio prvostupanijsko rješenje.³³

Prema drugoj interpretaciji u istovrsnom predmetu lišenja poslovne sposobnosti koji je pokrenuo Centar za socijalnu skrb, žalbeni sud prihvatio je žalbu, ukinuo prvostupanijsko rješenje kojim je zbog izostanka obiju stranaka s ročišta odlučeno da se prijedlog smatra povučenim, i predmet vratio na daljnji postupak prvostupanijskom sudu. U obrazloženju svoje odluke drugostupanijski sud utvrdio je da je prvostupanijski sud pogrešno odlučio o predmetnom prijedlogu analognom primjenom odredbe članka 295. stavak 2. ZPP-a (pravilima o glavnoj raspravi i presumiranom povlačenju tužbe). U obrazloženju svoje odluke Županijski sud u Zagrebu istaknuo je:

Naime, pravilima o glavnoj raspravi sadržanim u ZPP-u je propisano da se smatra da je tužba povučena ako s ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu obje stranke ili ako dođu na ročište, ali se neće upustiti u raspravljanje, ili se udalje s ročišta (članak 295. stavak 2. ZPP-a), a osnovnim i posebnim izvanparničnim pravilima, mjerodavnim za predmetni postupak, da je postupak lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti poseban izvanparnični postupak propisan ObZ-om, da sud može donijeti odluku i bez održavanja rasprave ako ocijeni da rasprava nije potrebna (članak 439. ObZ-a), da se u izvanparničnom postupku mogu radi utvrđivanja činjeničnog stanja koristiti sva za to prikladna sredstva, da sud može u postupcima koje je ovlašten pokrenuti po službenoj dužnosti te drugim postupcima za koje je određeno ObZ-om izvoditi dokaze i prikupljati obavijesti i kad se sve stranke tome protive, kad posumnja u postojanje činjenice koja se zakonski predmnijeva ili kad postoje dokazi o njezinu postojanju, zatim izvan rasprave izvoditi dokaze i strankama nalagati da dopune svoje navode te poduzmu druge procesne radnje (članak 440. ObZ-a), da se poseban skrbnik dužan odazvati pozivu suda i aktivno sudjelovati u postupku, a ostale osobe iz članka 498. stavak 1. ObZ-a i Centar za socijalnu skrb da su ovlašteni tijekom postupka sudjelovati pri izvođenju dokaza i raspravi o rezultatima cjelokupnog postupka (članak 498. ObZ-a).

³¹ U postupcima iz ovoga dijela Zakona primjenjivat će se na odgovarajući način odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak i zakona kojim se uređuje prisilno ostvarenje tražbina, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno (čl. 346. ObZ).

³² Ako s ročišta za glavnu raspravu neopravdano izostanu obje stranke ili ako dođu na ročište, ali se neće upustiti u raspravljanje, ili se udalje s ročišta, smatrat će se da je povukao tužbu (čl. 295. st. 2. ZPP).

³³ Odluka Županijskog suda u Zagrebu 81 Gž Ob-680/2020-2 od 4. siječnja 2021.

Odgovarajuća ili analogna primjena ZPP-a znači da se u izvanparničnim postupcima, kakav je i predmetni, mogu primijeniti samo oni propisi ZPP-a, koji su u skladu sa pravilima o posebnim izvanparničnim postupcima sadržanim u ObZ-a (članak 433. – 448., članak 496. – 501.) i načelima izvanparničnog postupka, kojima su regulirana odstupanja od propisa građanskog procesnog prava, među kojima je i dužnost suda kad postupak vodi po pravilima izvanparničnog postupka da se pri raspravljanju i rješavanju pravnih stvari iz svoje nadležnosti po službenoj dužnosti brine za osobe koje su pod osobitom zaštitom zakona i u tom cilju izvidi sve okolnosti i odnose koji imaju utjecaja na sudsku odluku.

Prema tome, kako odredba članka 295. stavak 2. ZPP-a nije u skladu sa osnovnim i posebnim pravilima izvanparničnog postupka, kojima su regulirana odstupanja od propisa građanskog procesnog prava koji se odnose na glavnu raspravu, a među kojima je i presumirano povlačenje tužbe iz članka 295. stavak 2. ZPP-a, tako što u postupku lišenja poslovne sposobnosti sud može i izvan rasprave izvoditi dokaze, strankama nalagati da dopune svoje navode i poduzimati druge procesne radnje i dužan je po službenoj dužnosti brinuti se za prava i interese osobe u odnosu na koju se provodi postupak lišenja poslovne sposobnosti, neovisno o tome je li na ročište pristupio pozvani predlagatelj, osoba u odnosu na koju se provodi postupak, njezin poseban skrbnik i centar za socijalnu skrb, to sud prvog stupnja nije mogao analognom primjenom odredbe članka 295. stavkom 2. ZPP-a odlučiti o predmetnom prijedlogu.³⁴

Usporedbom dviju različitih interpretacija istog županijskog suda osim razvidnog truda koji je uložen pri obrazloženju potonje odluke, jasno je da je riječ o pristupu koji je za izvanparnični postupak prikladniji. Naime, krutost pravila koja se primjenjuju u parničnom postupku odraz su u pravilu privatnog interesa koji se u parnici ostvaruje i dispozicije stranaka, koje se moraju pridržavati određenih formi, rokova i radnji, što je usmjereno na ostvarivanje procesne discipline stranaka, odgovornih za rezultat parnice i povećanje djelotvornosti parničnog postupka.

Nasuprot tome, izvanparnični postupak, osobito oni izvanparnični postupci koji se mogu pokrenuti i po službenoj dužnosti nisu orijentirani samo na pružanje pravne zaštite privatnim interesima stranaka, već i na ostvarivanje javnog interesa. U analiziranom slučaju lišenja poslovne sposobnosti jasno je da se netko lišava poslovne sposobnosti, da bi se zaštitilo njegove interese (njega samoga od njegovih postupaka) ili interese javnosti, društva u cjelini (društvo od njega ili njegovih postupaka). Slijedom navedenog, takvi postupci pokreću se ne samo na inicijativu predlagatelja, već i po službenoj dužnosti. Istovremeno, radi se o ranjivoj skupini osoba, kojima treba pružiti posebnu pravnu zaštitu – ne pobjedu i uspjeh u parnici, već odgovarajuću pravnu skrb i brigu društva. Takvo stanje stvari implicira i primjenu drugačijih maksima u prikupljanju procesnog materijala. Zbog toga se umjesto primarno raspravnog načela koji vlada u parničnom postupku, u izvanparničnim oficijelnim postupcima primjenjuje istražno načelo, koje sudu omogućava da postupa i izvan dispozicija stranaka da prikuplja procesni materijal, koji stranke nisu iznijele, ako to odgovara potrebama stranke protiv koje se postupak provodi, dakle interesima osobe koja se u konkretnom predmetu treba lišiti poslovne sposobnosti.

Kruta primjena pravila parničnog postupka, koja je možda za sudove jednostavnija, nije odgovarajuća u ovoj vrsti postupaka, te je zbog toga treba napustiti. Osim toga, riječ je o još jednom od argumenata da ZPP-izacija izvanparničnog postupka nije odgovarajuće rješenje te da Hrvatskoj treba zakonski akt koji će izvanparnični postupci biti samostalno uređeni. Unatoč tome što je lišenje poslovne sposobnosti uređeno odred-

³⁴ Odluka Županijskog suda u Zagrebu 34 Gž Ob- 1177/2021-2 od 26. siječnja 2022.

bama ObZ-a koje su relativno novijeg datuma (2015), treba znati što je odgovarajuća primjena ZPP-a te koja su pravila parničnog postupka, kojima se trebaju popuniti eventualne pravne praznine u izvanparničnom postupku ili ne.

2.4. Pravna neuređenost i nesigurnost

Različiti argumenti koje smo u dijelu nužnosti reforme hrvatskog izvanparničnog prava iznijeli kao što su arhaičnost i neupotrebljivost rješenja koja nude pravna pravila ZVP-a 34, parcijalnost uređenja posebnih izvanparničnih postupaka, bez postojanja odgovarajućeg općeg dijela te brojni pokušaji da se novo i staronastale pravne praznine popune pravilima parničnog postupka, često na (ne)odgovarajući način, upućuju na zaključak da su izvanparnični postupci u Hrvatskoj pravno neuređeni, a stranke i drugi sudionici tih postupaka izloženi različitom postupanju izvanparničnih sudova i različitim pravnim interpretacijama. U takvim okolnostima u kojima polazište za postupanje sudova predstavlja isključivo sudska praksa, radi se zapravo o nedopustivom postupanju protivnom čl. 6. st. 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda³⁵, o nepostojanju odgovarajuće pravne norme koja omogućuje postupanje. Pravilo prema kojem sudska praksa ne može biti isključivi izvor prava ukazuje na potrebu donošenja Zakona o izvanparničnom postupku u Republici Hrvatskoj.

3. Pravnopolitička opravdanost reforme

Ranije spominjani Nacionalni plan oporavka i otpornosti u svrhu organizacije modernog pravosuđa u Hrvatskoj predviđa reformu izvanparničnog postupka kroz odgovarajuće normativne izmjene. U dijelu kojim se obrazlaže potreba za reformom navodi se da je Zakon o izvanparničnom postupku, kao opći propis kojim se uređuje izvanparnični postupak zastario i u pojedinim dijelovima neprimjenjiv, jer su se od njegova donošenja do danas razvili posebni izvanparnični postupci, te je stoga potrebno donijeti novi propis, koji će smanjiti formalne strogosti, učiniti postupak fleksibilnijim i omogućiti brži postupak. Kao odgovor na navedene probleme ističe se da će se uređenjem pravila izvanparničnog postupka stvoriti uvjeti za njegovu modernizaciju, olakšati građanima pristup sudu, osigurati kvalitetnu i transparentnu pravnu zaštitu te eliminirati pravnu nesigurnost. Reforma se namjerava provesti i povjeravanjem rješavanja svih nespornih izvanparničnih postupaka javnim bilježnicima kao povjerenicima suda. Analizom je utvrđeno najmanje 4.500 takvih predmeta godišnje (sporazumni razvodi braka, ovjere ugovora o doživotnom uzdržavanju, amortizacija isprava, postupci osnivanja i obnove zemljišnih knjiga). Predviđene faze provedbe su osnivanje radne skupine i izrada Nacrta prijedloga zakona o izvanparničnom postupku tijekom 2022., upućivanje na postupak savjetovanja sa zainteresiranom javnošću i proceduru Vlade u četvrtom kvartalu 2022, te donošenje Zakona u Hrvatskom saboru u prvoj polovici 2023.³⁶

Ako je suditi prema onom što se u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti navodi, osim što su uočeni pravi razlozi za provedbu reforme izvanparničnog prava i obveza donošenja odgovarajućeg zakonskog akta, u organizacijskom smislu se namjerava izvršiti prijenos rješavanja pojedinih (nespornih) izvanparničnih predmeta na javne bilježnike kao povjerenike sudova.

Naime, čini se da su relativno dobra iskustva s uvođenjem javnih bilježnika kao povjerenika sudova u ostavinskom postupku³⁷ utjecala na daljnji prijenos ovlasti na javne

³⁵ Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine, MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10), u daljnjem tekstu: EK.

³⁶ Nacionalni plan oporavka i otpornosti, str. 733.734.

³⁷ Glava treća Zakona o nasljeđivanju – Javni bilježnici kao sudski povjerenici (čl. 241.-252.).

bilježnike u rješavanju drugih (nespornih) izvanparničnih postupaka. Kriterij razgraničenja između sudova i javnih bilježnika, kao povjerenika sudova svodi se na pravilo prema kojem javni bilježnici postupaju sve dok postoji suglasnost stranaka. Kada tijekom izvanparničnog postupka između stranaka nastane spor, javni bilježnik će u pravilu predmet uputiti sudovima na daljnje postupanje. Slična organizacijska rješenja odlika su i nekih drugih pravnotradicijskih bliskih komparativnih sustava. Tako ZVP Srbije propisuje da sud može javnom bilježniku povjeriti provedbu (izvanparničnih) postupaka za koje je po zakonu nadležan i provođenje pojedinih izvanparničnih radnji po uvjetima koji su propisani zakonom. Ipak, zakonom je isključena mogućnost da se javnom bilježniku povjeri provedba postupaka u statusnim i obiteljskim stvarima, postupaka za određivanje naknade za izvlaštenu nekretninu, vođenje javnih knjiga i registara za koje je zakonom predviđeno da ih vodi sud, sastavljanje isprava za koje je ovim ili posebnim zakonom predviđena isključiva nadležnost suda i postupaka za raspravljanje ostavine kada je za nasljeđivanje mjerodavno pravo strane države (čl. 30.a st. 1. i 2.). Notari su u ostavinskom postupku Federacije Bosne i Hercegovine³⁸ povjerenici sudova (čl. 200. st. 1.). Novine u odnosu na sudjelovanje notara u izvanparničnom postupku donosi i Obiteljski zakon Slovenije³⁹ sukladno kojem su notari ovlašteni provesti sporazumni razvod braka.

4. Opći dio zakona

Za sada još uvijek neslužbeni Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku⁴⁰ u općem dijelu vrlo opsežno i detaljno uređuje osnovne institute – područje primjene, stranke i sudionike, prvostupanjski postupak, pravne lijekove – žalbu, reviziju, prijedlog za preinaku ili ukidanje pravomoćnog rješenja te položaj javnih bilježnika u izvanparničnom postupku. Budući da opći dio obuhvaća nešto više od pedesetak članaka, opsegom je znatno širi od pravnih akata zemalja iz regije slične pravne tradicije. Prilikom njegove izrade rukovodili smo se idejom praćenja dosadašnje pravne tradicije (iako je s obzirom na veliki vremenski diskontinuitet između ZVP-a 34 i danas o tome teško govoriti), ali i potrebe za stvaranjem jednog novog i modernog zakona, koji bi se oslanjao na iskustva austrijskog Zakona o izvanparničnom postupku⁴¹ i njemačkog FamFG-a. Oba germanska uzora i sama su vrlo opsežno uredila opće institute izvanparničnog, postupka i trebala poslužiti kao univerzalna rješenja za gotovo sve izvanparnične postupke. Zadatak nije bio nimalo lak, jer je zbog velike raznovrsnosti izvanparničnih postupaka trebalo voditi računa o postojanju dispozicijskih i oficijelnih postupaka, koji se razlikuju s obzirom na način pokretanja i interes koji se u tim postupcima ostvaruje. U skladu s tim, primjenjuju se i različite procesne maksime.

Napuštanje shvaćanja prema kojem su stranke i sudionici u parničnom postupku bili objekti, a ne aktivni subjekti postupka usko je povezano i s aktivnim ostvarivanjem njihovih prava. Da bi osobe koje se u izvanparničnom postupku nazivaju strankama mogle sudjelovati u postupku, potrebno je omogućiti im aktivno sudjelovanje, ostva-

³⁸ Zakon o nasljeđivanju Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH 80/14, 32/19 – odluka Ustavnog suda), u daljnjem tekstu: ZN FBiH.

³⁹ Družinski zakonik (Uradni list RS št. 15/17, 21/18, 22/19, 67/19, 200/20), u daljnjem tekstu: DZ.

⁴⁰ U daljnjem tekstu: Nacrt ZIP.

⁴¹ U Austriji je reforma izvanparničnog prava provedena donošenjem Zakona o izvanparničnom postupku -Außerstreitgesetz (BGBl I. Nr. 111/2003), AußStrG. Zakon je donesen 13. studenog 2003, a 1. siječnja 2005. stupio je na snagu.

rivanje načela saslušanja stranaka i mogućnosti izjašnjavanja, poduzimanje parničnih radnji, dostavu odluka i podnošenje pravnih lijekova.

Svakako treba voditi računa da izvanparnični postupak nije tek ponešto izmijenjen građanski sudski postupak u kojem će se sve nedoumice rješavati pomoću pravila parničnog procesnog prava, osim tek nekoliko specifičnosti, koji se ne moraju osobito ozbiljno i detaljno urediti. Izgradnja izvanparničnog krokija u kojem nema mjesta samostalnosti izvanparnične procedure ne odgovara današnjem poimanju izvanparničnog prava.

4.1. Područje primjene

U sadržajnom smislu, već u prvoj zakonskoj odredbi dano je do znanja da će u rješavanju izvanparničnih stvari sudjelovati i sud i javni bilježnici. Pri tom, propisano je da će se opće odredbe zakona primjenjivati na sve izvanparnične postupke, osim ako ovim ili drugim zakonom nije drugačije određeno (čl. 1. st. 2. Nacrta ZIP-a), što upućuje na zaključak da je prihvaćen legalni kriterij. Kao svojevrsna nadopuna služi i kriterij pravne prirode spora sukladno kojem će prema općim odredbama ovog Zakona sudovi rješavati i nesporne građanskopravne stvari iz svoje nadležnosti za koje nije izrijeком određeno da će se rješavati po pravilima nekog drugog postupka (čl. 1. st. 3. Nacrta ZIP-a). Iako je za ovaj kriterij ključno da je riječ o nespornoj građanskoj stvari, moraju biti ispunjene posebne dopunske pretpostavke: 1. da je riječ o stvari koja je u nadležnosti sudova te 2. da za njezino rješavanje izrijeком nije propisana vrsta postupka u kojem će se o toj stvari odlučivati. Sporne građanske stvari za koje izrijeком nije propisan postupak u kojem će se o njima odlučivati, rješavat će se u parničnom postupku temeljem odredbe čl. 1. ZPP-a.

Pravila o području primjene Zakona o izvanparničnom postupku definirana na ovaj način upućuju na zaključak da parnični postupak više neće biti redovan put pravne zaštite, dakle presumirana metoda rješavanja građanskih stvari,⁴² već će, u slučaju da je zakonodavac propustio odlučiti o tome hoće li se o nekoj stvari rješavati u parničnom ili izvanparničnom postupku, ključno biti razlikovanje radi li se o spornoj ili nespornoj pravnoj stvari.

Komparativno promatrano i ZVP Srbije propisao je dva kriterija za prosuđivanje o kojim će se građanskim stvarima odlučivati u izvanparničnom postupku. Prema legalnom kriteriju pravila izvanparničnog postupka primjenjuju u osobnim, obiteljskim, imovinskim i drugim stvarima za koje je zakonom određeno da se rješavaju u izvanparničnom postupku (čl. 1. st. 1. ZVP Srbije). Ipak, pravila izvanparničnog postupka primjenjuju i u drugim pravnim stvarima iz sudske nadležnosti za koje zakonom nije izrijeком određeno da se rješavaju u izvanparničnom postupku, ako se ne odnose na zaštitu povrijeđenog ili ugroženog prva niti se zbog sudionika u postupku mogu primijeniti odredbe Zakona o parničnom postupku (čl. 1. st. 2. ZVP Srbije). Stoga, da bi se vodio izvanparnični postupak kada to zakonom nije izrijeком predviđeno potrebno je da su kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke:

1. za pravnu stvar treba biti nadležan sud, odnosno mjerodavna pravila o sudskoj nadležnosti,
2. pokretanju postupka ne smije prethoditi povreda ili ugrožavanje subjektivnog prava tj. ne smije postojati aktualni spor između sudionika pravnog odnosa,
3. nemogućnost vođenja parničnog postupka mora proizlaziti iz određenih karakteristika sudionika u postupku. Iako ovaj posljednji uvjet nije sasvim jasan, u teoriji se on tumači na način da je nemoguće ostvariti dvostranačku konstrukciju postupka.

⁴² Triva /Dika, op. cit. (bilj. 28).

O tome jesu li ove pretpostavke ispunjene, odlučuje sud pred kojim je postupak pokrenut.⁴³ Slično je rješenje Zakona o vanparničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine⁴⁴ i čl. 1. st. 1. i 2. slovenskog ZNP-a. Usporedba prezentiranih rješenja upućuje na zaključak kako je postojanje legalnog i pomoćnog kriterija u razgraničenju procesnih metoda koje će se u konkretnoj građanskopravnoj stvari primijeniti *specificum* zemalja bivše Jugoslavije.⁴⁵

U § 1. st. 2. AußStrG-a i § 1. FamFG.-a određeno je da će se pravila izvanparničnog postupka primjenjivati kada je to određeno zakonom, dakle primjenjuju se legalni kriterij. Ipak, u austrijskoj procesnopravnoj teoriji izražen je stav da upućivanje na izvanparnični postupak ne mora biti izrijeком određeno zakonom, odnosno da će dovoljno biti nedvojbeno upućivanje koje proizlazi iz zahtjeva koji se ostvaruje. Prema sudskoj praksi izvanparnični postupak će se primijeniti i u slučaju kada ne postoji zakonsko određenje, ako to proizlazi iz pravne prirode zahtjeva koji se ostvaruje i pravnog odnosa koji je nastao između podnositelja zahtjeva i suda.⁴⁶

4.2. Odgovarajuća primjena odredbi zakona koji uređuje parnični postupak

Pravila parničnog postupka supsidijarni su pravni izvor u svim izvanparničnim stvarima, kad god pravila izvanparničnog procesnog prava ne uređuju određeno procesno pitanje na specifičan način. Pri tom se pravila parničnog procesnog prava neće uvijek moći doslovno primjenjivati, već samo na odgovarajući način, u skladu s posebnom pravnom prirodom izvanparničnog postupka.⁴⁷ Primjena pravnih pravila ZVP-a 34 kojom je propisana odgovarajuća supsidijarna primjena pravila parničnog postupka (§ 21. st. 1.) ostvarila je neke pozitivne učinke u izvanparničnom postupku u Hrvatskoj, ali i nekritičnu primjenu pravila parničnog procesnog prava u smislu ZPP-izacije, koja je već opisana u radu.

Prilikom izrade Nacrta ZIP-a prihvaćeno je da se uz opću načelnu uputu o odgovarajućoj primjeni odredaba zakona koji uređuje parnični postupak (čl. 2.) u pojedinim zakonskim odredbama upućuje na primjenu odredbi zakona koji uređuje parnični postupak (npr. punomoćnici stranaka ili revizija) ne precizirajući pri tom o kojim je točno zakonskim odredbama riječ. Nasuprot tome, ZVP Srbije (čl. 30. st. 2.) i ZVP FBiH (čl. 2. st. 2) te ZNP Slovenije (čl. 42.) nastavljaju pravnu tradiciju sadržanu u ZVP-u 34, propisujući odgovarajuću primjenu pravila parničnog postupka općenito, bez posebnog specificiranja pojedinih pitanja u ostalim zakonskim odredbama.

AußStrG ne sadrži opću uputu o primjeni pravila parničnog postupka jer se time željela naglasiti samostalnost i neovisnost izvanparničnog postupka (osobito primjena čl.

⁴³ Poznić, Borivoje; Rakić Vodinelić, Vesna, Građansko procesno pravo, Pravni fakultet Univerziteta Union; Službeni glasnik, 2015., Beograd, str. 675.

⁴⁴ Zakon o vanparničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH 2/98, 39/04, 73/05, 80/14, 11/21), u daljnjem tekstu: ZVP FBiH.

Područje primjene zakona propisano je čl. 1. koji pored legalnog kriterija propisuje i dopunski kriterij, koji se primjenjuje ako za neku pravnu stvar iz sudske nadležnosti nije izrijeком propisano da se rješava u izvanparničnom postupku, a ne odnosi se na zaštitu povrijeđenog ili ugroženog prava, niti se zbog karaktera pravne stvari ili svojstva stranke u postupku mogu primijeniti odredbe zakona kojim je uređen parnični postupak.

⁴⁵ Maganić, op. cit. (bilj. 8), str. 155.

⁴⁶ Rechberger, W. H.; Klicka, T., AußStrG, Außerstreitgesetz, Verlag Österreich, Wien, 2021., str. 5.

⁴⁷ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Izvanparnično procesno pravo, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 1982., str. 19.

6. EK)⁴⁸ kao drugog sudskog spoznajnog postupka u kojem se odlučuje o građanskim stvarima. Ipak, AußStrG u pojedinim odredbama upućuje na odgovarajuću primjenu odredbi zakona o parničnom postupku,⁴⁹ primjerice u odredbama o izvanparničnoj sposobnosti (§ 2.), punomoćnicima (§ 6.), pravnoj pomoći (§ 7.), isključenju javnosti (§ 19.), rokovima (§ 23.), dostavi (§ 24.), razlozima za prijedlog za ponavljanje postupka (§ 73.). S nomotehničkog aspekta promatrano prisutna su dva načina propisivanja primjene pravila parničnog postupka - npr. upućivanje na odgovarajuću primjenu pravila öZPO-a o punomoćnicima ili upućivanje na primjenu AußStrG-om točno određenih odredbi öZPO-a, kao što je npr. u slučaju isključenja javnosti kada je propisano da se primjenjuju §§ 171. st. 2. i 3., 173., 174. st. 2. i 175. st. 2. öZPO. Opći dio FamFG-a ne sadrži posebnu odredbu koja upućuje na odgovarajuću primjenu pravila Zakona o parničnom postupku,⁵⁰ već posebno upućuje na primjenu točno određenih odredbi dZPO-a. Tako se npr. u slučaju isključenja ili izuzeća primjenjuju odredbe §§ 41.-49. dZPO (§ 6. FamFG) ili se na izvanparničnu sposobnost primjenjuju odredbe §§ 53.-58. dZPO na odgovarajući način (§ 9. FamFG).

Zaključno, izvanparnično postupovno pravo zemalja germanskog pravnog kruga nakon reforme ne upućuje na opću, generalnu supsidijarnu primjenu pravila parničnog postupka. Na taj način vjerojatno se željela naglasiti samostalnost izvanparnične procedure, posebnost njezinih rješenja, korigiranih samo upućivanjem na točno određene odredbe parničnog procesnog prava. Međutim, tradicijski bliske zemlje iz regije zadržavaju odgovarajuću primjenu pravila parničnog procesnog prava u izvanparničnom postupku. Slično tome i Nacrt ZIP-a upućuje na odgovarajuću primjenu odredaba zakona koji uređuje parnični postupak (čl. 2), dopunjujući ga upućivanjima u primjeni pojedinih instituta (punomoćnici prema čl. 7 ili revizija prema čl. 47 Nacrta ZIP-a).

4.3. Dispozicijski i oficijelni izvanparnični postupci

Uredjenjem općeg dijela Nacrta ZIP-a nastojalo se zadržati razlikovanje dispozicijskih i oficijelnih izvanparničnih postupaka te shodno tome, primjena različitih načela u prikupljanju procesnog materijala i radnji koje se u tim postupcima poduzimaju. Tako je već u odredbi o pokretanju postupka istaknuto da se postupak pokreće prijedlogom stranke, a po službenoj dužnosti, kad je to zakonom izriječkom propisan. Pri tom će sud u postupcima koji se pokreću po službenoj dužnosti, najkasnije u prvoj procesnoj radnji koju poduzme prema stranci ili prema strankama jasno označiti predmet postupka (čl. 10. st. 1. i 3. Nacrta ZIP-a). Različito od parničnog postupka, prijedlog u izvanparničnim (dispozicijskim) postupcima ne mora sadržavati određen zahtjev, ali se iz njega mora moći zaključiti kakvu odluku ili drugu sudsku radnju predlagatelj zahtjeva (čl. 11. st. 1. Nacrta ZIP-a).

Posebna pravila vrijede i u odnosu na povlačenje prijedloga. U dispozicijskim postupcima prijedlog se bez pristanka protustranke može povući sve do donošenja prvostupanjske odluke. Povlačenje prijedloga moguće je i do donošenja odluke drugostupanjskog suda, ali samo uz izričiti pristanak protustranke. Nasuprot tome, u postupku

⁴⁸ O primjeni konvencijskih načela u izvanparničnom postupku opširnije vidi Maganić, op. cit. (bilj. 29), str. 73-113.

⁴⁹ Zivilprozessordnung (RGBl 113/1895), u daljnjem tekstu: öZPO.

⁵⁰ Zivilprozessordnung idF Bekanntmachung v 5. 12. 2005, (BGBl I 3202; 2006 I S 431; 2007 I S 1781) die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes v 5. 10. 2021 (BGBl I S. 4607) geändert worden ist, u daljnjem tekstu: dZPO.

koji se može pokrenuti i po službenoj dužnosti, prijedlog se može povući samo do donošenja prvostupanjske odluke. Smatrat će se da je postupak dovršen povlačenjem prijedloga, osim ako prvostupanjski sud u roku od petnaest dana od podnošenja izjave o povlačenje ne donese rješenje o nastavku postupka po službenoj dužnosti. Nakon što prvostupanjski sud donese takvu odluku, prijedlog se više ne može povući (čl. 12. Nacrta ZIP-a).

Ovakve različite pravne posljedice povlačenja prijedloga u parničnim i izvanparničnim postupcima rezultat su interesa koji se u pojedinom postupku želi ostvariti, a time i radnjama koje će se u tim postupcima poduzimati. U skladu s tim, povlačenje prijedloga u dispozicijskim postupcima, moguće je kao i u parničnom postupku, sve do pravomoćnosti odluke kojom se postupak pred sudom prvog stupnja dovršava (terminologija iz čl. 193. st. 3. ZPP-a), odnosno do donošenja odluke drugostupanjskog suda (čl. 11. st. 2. Nacrta ZIP-a). Razlika je u pristanku koji stranka treba dati u parničnom postupku i izvanparničnom postupku. U parničnom postupku moguć je i presumirani pristanak, ali samo do zaključenja glavne rasprave, dok je nakon toga momenta za povlačenje tužbe potreban izričiti pristanak tuženika (čl. 193. st. 2. i 3. ZPP-a). Prema Nacrtu ZIP-a, u dispozicijskim postupcima prijedlog se bez pristanka protustranke može povući sve do donošenja prvostupanjske odluke, a uz izriči pristanak do donošenja odluke drugostupanjskog suda (čl. 11. st. 1. i 2.).

Osim toga, postojanje postupka prosuđuje se na različit način u ovisnosti o tome je li riječ o dispozicijskom ili oficijelnom postupku. Tako dispozicijski postupak počinje podnošenjem prijedloga, a oficijelni poduzimanjem prve postupovne radnje suda (čl. 13. st. 1. Nacrta ZIP-a).

Primjena načela saslušanja stranaka mora se osigurati i u dispozicijskim i u oficijelnim postupcima. Osim što je sud dužan strankama omogućiti postavljanje zahtjeva i njihovo činjenično i pravno potkrepljivanje, dužan je omogućiti im da se izjasne o zahtjevima i navodima protivnika. Isto tako, u postupcima pokrenutim po službenoj dužnosti, sud je dužan strankama omogućiti da saznaju za predmet postupka, za činjenice koje namjerava utvrđivati i za dokaze koje će izvesti, kao i da se o tome izjasne (čl. 16. st. 1. i 2. Nacrta ZIP-a).

Razlika u primjeni raspravnog i istražnog načela u odnosu na prikupljanje dijela procesnog materijala (činjenica i dokaza) proizlazi iz uređenja čl. 17. Nacrta ZIP-a kojim se određuje prikupljanje osnove za donošenje odluke. Tako će sud u oficijelnim postupcima, u kojima nije vezan zahtjevima stranaka paziti da se utvrde sve činjenice koje su važne za donošenje odluke po službenoj dužnosti i izvesti sve dokaze za koje ocijeni da mogu poslužiti utvrđivanju tih činjenica (čl. 17. st. 1. Nacrta ZIP-a), a u drugim postupcima u pogledu ovlaštenja suda da utvrđuje činjenice i izvodi dokaze na odgovarajući način se primjenjuju odredbe zakona koji uređuje parnični postupak (čl. 17. st. 3. Nacrta ZIP-a). Potonje pravilo koje se odnosi na ovlaštenje suda u dispozicijskim postupcima označavalo bi dominantno raspravno načelo korigirano istražnim ovlastima suda, koje bi sud primjenjivao kada bi posumnjao da stranke raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati (čl. 3. st. 3. ZPP-a).

Postupak koji se može pokrenuti po službenoj dužnosti, sud će nastaviti rješenjem po službenoj dužnosti (čl. 21. st. 4. Nacrta ZIP-a).

Prema čl. 23. st. 1. Nacrta ZIP-a u izvanparničnom postupku mogu se radi utvrđivanja važnih činjenica koristiti svi odgovarajući dokazi (dakle lista dokaznih sredstava trebala bi biti fleksibilnija i šira). U postupcima koje je sud ovlašten pokrenuti po službenoj dužnosti sud može izvoditi dokaze i prikupljati obavijesti čak i ako se stranke tome protive, ako važne činjenice nisu sporne, ako opravdano posumnja u postojanje

činjenice koja se zakonski predmnijeva kad je dopušteno dokazivati protivno, ako posumnja postoji li činjenica za koju se uzima da je općepoznata. U tim postupcima sud može imenovati vještake o kojima strankama nije omogućeno da se izjasne, u postupcima u kojima je propisano održavanje usmene rasprave uzeti u obzir i dokaze izvedene izvan ročišta za raspravu (čl. 23. st. 2.-4. Nacrta ZIP-a).

Razlike dolaze do izražaja i prilikom donošenja odluke – u postupcima koji se mogu pokrenuti samo prijedlogom rješenje se donosi u granicama prijedloga. Nasuprot tome, u postupcima koji se mogu pokrenuti po službenoj dužnosti sud pri odlučivanju nije vezan prijedlozima, ali ako odluči odstupiti od prijedloga stranaka dužan je prije donošenja odluke postupiti prema čl. 10. st. 3. (naznačiti predmet postupka) i strankama dati da se izjasne o predmetu postupka. (čl. 31. st. 2. i 3. Nacrta ZIP-a).

Komparativno promatrano u općem dijelu ZNP-a Slovenije koji je relativno novi zakonski akt, postoje pojedini oblici distinkcije između dispozicijskih i oficijelnih postupaka. Međutim, s obzirom na to da opći dio ovoga zakona nije osobito detaljan i opsežan, ni razlikovanja ovih postupaka nisu provedena s tako različitim aspektima, kao što je to slučaj u Nacrtu ZIP-a. Samo neka izrijeком propisana određenja koja se tiču oficijelnih postupaka, a koja propisuje ZNP su da sud pokreće postupak po službenoj dužnosti kada to odredi zakon (čl. 2. st. 2.), da je taj postupak pokrenut kada sud poduzme prvu procesnu radnju (čl. 3.), da će se u postupcima pokrenutim po službenoj dužnosti primjenjivati istražno načelo (čl. 7) te da će se postupak nastaviti ako za to postoje razlozi i kada je prijedlog povučen (čl. 26.).

Pravna uređenja općih dijelova ZVP-a Srbije i ZVP-a FBiH u pravilu ne sadrže posebne odredbe o oficijelnim postupcima.

Rješenja koja smo izložili, a koja se tiču brojnih (izmijenjenih) modaliteta odlučivanja u oficijelnim postupcima proizlaze i austrijskog i njemačkog pravnog uređenja. Primjerice, odredba o tome da će sud u postupcima pokrenutim po službenoj dužnosti, najkasnije u prvoj procesnoj radnji prema strankama naznačiti predmet postupka (§ 8. st. 3. AußStrG-a).

Zanimljivo je da bi se u slučaju da je postupak pokrenut po službenoj dužnosti, iako je trebao biti pokrenut prijedlogom stranke, radilo o povredi prema § 36. st. 4. AußStrG-a, odnosno povredi pravila o donošenju odluke, zbog čega odluku donesenu u tom postupku treba ukinuti. Međutim, ukidanje odluke i vraćanje na prvi stupanj ne dolazi u obzir. Sud će na tu povredu u povodu dopuštenog pravnog lijeka paziti po službenoj dužnosti.⁵¹

Specifična su i pravila o povlačenju zahtjeva u izvanparničnom postupku pokrenutom po službenoj dužnosti prema njemačkom pravu. Tako primjerice u postupku pokrenutom po službenoj dužnosti može doći do povlačenja zahtjeva, ako je predlagatelj taj zahtjev podnio, kao u slučaju § 1896. st. 1. reč. 1. Građanskog zakonika⁵² prema kojem punoljetna osoba koja se na temelju svoje psihičke bolesti ili tjelesne ili duševne smetnje ne može u cijelosti ili dijelom brinuti o svojim stvarima, skrbnički sud će joj na njezin zahtjev ili po službenoj dužnosti imenovati skrbnika. Unatoč tome što se primjenjuje istražna maksima, takva odluka se ne treba donositi, ako podnositelj zahtjeva to više ne želi.⁵³

⁵¹ Rechberger /Klicka, op. cit. (bilj. 46), str. 60-61.

⁵² Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. 1. 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 21. 12. 2021 (BGBl. I S. 5252) geändert worden ist, u daljnjem tekstu: BGB.

⁵³ Dutta, A.; Jacoby, F.; Schwab, D., FamFG, Kommentar, Gieseking, Bielefeld, 2022., str. 128.

4.4. Odnos parničnog i izvanparničnog postupka

Novim hrvatskom uređenjem nastojalo se otkloniti dvojbu o tome na koji će način izvanparnični sud postupati ako utvrdi da je postupak trebalo provesti prema pravilima parničnog postupka, osobito pitanje što je s radnjama koje su provedene u izvanparničnom postupku te hoće li one imati i kakve učinke u parničnom postupku.⁵⁴ Naime, odredba čl. 19. st. 1. ZPP-a propisuje da ako sud utvrdi da bi postupak trebalo provesti prema pravilima izvanparničnog postupka, on će obustaviti postupak i nakon pravomoćnosti rješenja nastaviti prema pravilima izvanparničnog postupka pred nadležnim sudom. Radnje koje je proveo parnični sud nisu bez važnosti samo zato što su poduzete u parničnom postupku.

Prema Nacrtu ZIP-a ako sud utvrdi da bi postupak trebalo provesti prema pravilima parničnog postupka, do donošenja odluke o glavnoj stvari, rješenjem će se obustaviti izvanparnični postupak. Nakon pravomoćnosti rješenja o obustavi, postupak će se nastaviti prema pravilima parničnog postupka pred nadležnim sudom (čl. 29. st. 1.).

Radnje što ih je proveo izvanparnični sud te odluke koje je donio nisu bez važnosti samo zato što su poduzete u izvanparničnom. Te radnje ponovit će se samo ako je izvanparnični sud prilikom njihovog poduzimanja počinio neku od bitnih povreda odredaba parničnog postupka. Odluka donesena prema pravilima izvanparničnog postupka koju je trebalo donijeti prema pravilima parničnog postupka može se pobijati pravnim lijekovima ako je izvanparnični sud počinio neku od bitnih povreda odredaba parničnog postupka (čl. 29. st. 2. i 3. Nacrta ZIP-a).

U usporedbi s rješenjima ZPP-a, Nacrt prijedloga ZIP-a rješavanje neke stvari, koja se prvotno provodila prema pravilima izvanparničnog prava, a koju je trebalo provesti prema pravilima parničnog prava, ubrzava se na način da će se postupak nastaviti pred istim sudom (pod pretpostavkom da je isti sud stvarno nadležan) i prije pravomoćnosti rješenja, a radnje koje su poduzete ili dokazi koji su izvedeni u izvanparničnom postupku nisu bez učinka samo zato što nisu poduzete odnosno izvedeni u parničnom postupku. Ipak, ostavljena je i mogućnost da sud odluči koje će već provedene radnje ili izvedene dokaze ponovno izvesti. Razloge za promjenu uzajamnog odnosa pravila parničnog i izvanparničnog postupka treba potražiti u sadržajno potpunijem i kvalitetnijem uređenju izvanparničnog postupka opskrbljenog postupovnim garancijama kakve osigurava parnični postupak i približavanju tih dvaju procedura. Jedan od aspekata toga pristupa je da će se radnje provedene u izvanparničnom postupku u pravilu prihvatiti kao jednokovrijedne radnje u kasnijem parničnom postupku.

Slična su i rješenja pravnotradicijskih bliskih zemalja Srbije i Federacije Bosne i Hercegovine. Oba zakona kojima se uređuje izvanparnična materija propisuju da će se u slučaju da postupak treba provesti prema pravilima parničnog postupka, izvanparnični postupak obustaviti, odnosno da će se nakon pravomoćnosti rješenja o obustavi, nastaviti prema pravilima parničnog postupka pred nadležnim sudom (čl. 15. ZVP FBiH,

⁵⁴ U hrvatskoj procesnoj doktrini iznesen je stav prema kojem će radnje koje je proveo izvanparnični sud u parničnom postupku biti pravno irelevantne, ako ne udovoljavaju i pretpostavkama parničnog procesnog prava. Ovaj stav argumentira se različitim pravilima o sastavu suda, sposobnosti stranaka, ostvarivanju načela neposrednosti i održavanju rasprave, prema kojima bi procesne radnje provedene u izvanparničnom postupku sa stajališta parničnog procesnog prava bile apsolutno ništave., Triva / Dika, op. cit. (bilj. 28), str. 56. Ipak, autori upućuju na posebno rješenje čl. 306. ObZ-a za obiteljske izvanparnične postupke, prema kojem radnje koje je proveo izvanparnični sud nisu bez učinka samo zato što su provedene u izvanparničnom postupku, a ponovit će se samo ako je izvanparnični sud počinio neku od bitnih povreda odredaba parničnog postupka (čl. 306. st. 2. ObZ.).

čl. 16. st. 1. ZVP Srbije). Međutim, za razliku od ZVP-a FBiH koji ne uređuje problem radnji koje su provedene u izvanparničnom postupku i njihovo vrednovanje u parničnom postupku, ZVP Srbije propisuje da će se radnje provedene u izvanparničnom postupku ponovno izvesti samo ako je izvanparnični sud počinio neku od bitnih povreda odredaba parničnog postupka (čl. 16. st. 2. ZVP Srbije).⁵⁵ Slično tome je i rješenje prema ZNP-u Slovenije, pri čemu je u slovenskom zakonu određeno da u slučaju da je u izvanparničnom postupku donesena odluka (koja je trebala biti donesena u parničnom postupku), može se pobijati pravnim sredstvima koja su uređena zakonom o parničnom postupku (čl. 19. st. 3.).

4. Zaključno

Rekapitulacijom pojedinih dijelova rada u provedbi analize postojećeg i nadamo se, budućeg uređenja hrvatskog izvanparničnog procesnog prava smatramo da:

1. Neovisno o kvaliteti pravnih pravila ZVP-a 34, riječ je o odredbama koje danas više nisu aktualne i primjenjive. Neprimjenjivost zbog arhaičnosti i uređenje pojedinih izvanparničnih postupaka koje ne odgovara današnjem vremenu, već je samo po sebi razlog za reformu izvanparničnog prava. Osobiti problem na koji smo u radu ukazali predstavljaju različiti pristupi općinskih i županijskih sudova pojedinim institutima izvanparničnog postupka (troškovi) koji doprinose pravnom neredu i općoj nesigurnosti stranaka i sudionika tih postupaka.

2. Parcijalna uređenja pojedinih izvanparničnih postupaka (ostavinski, obiteljski i statusni izvanparnični postupci) neovisno o njihovoj samodostatnosti i odgovarajućoj kvaliteti nisu dovoljni za cjelovito uređenje izvanparničnog prava. Osim toga, postoje izvanparnični postupci koji su proceduralno gotovo potpuno neuređeni (stvarnopravni izvanparnični postupci). Zbog toga je postojanje općeg zakonskog akta nužnost. Takav pristup odabrale su sve Hrvatskoj pravnotradijski slične zemlje iz okruženja i zemlje germanskog pravnog kruga – Austrija i Njemačka. Hrvatska je jedina koja ni prije ni nakon osamostaljenja nije donijela Zakon o izvanparničnom postupku, vrijeme je za ostvarenje toga ozbiljnog zakonskog zadatka.

3. Ohrabrujuće je da Nacionalni plan oporavka i otpornosti RH predviđa reformu izvanparničnog prava, određujući pri tom i vremenski plan aktivnosti koje bi predvidivo trebalo poduzeti. Akceptirani su svi razlozi za donošenje Zakona o izvanparničnom postupku do kojega bi, nakon zakonodavne procedure, trebalo doći sljedeće godine. Radna skupina intenzivno radi na tom zadatku i nakon niza bezuspješnih pokušaja izvanparničnog uređenja, nadamo se da je normativni optimizam opravdan.

4. Kratka analiza pojedinih općih aspekata budućeg hrvatskog izvanparničnog uređenja pokazuje da se u Hrvatskoj nastoji donijeti i tradicionalni i moderni Zakon o izvanparničnom postupku, koji tradicionalnom temelju nastoji osigurati moderni pristup. S obzirom na raznolikost problema o kojima je pisano u analizi općeg dijela, za potrebe zaključnih razmatranja bit će dovoljno pozvati se na cjelovito i opsežno uređenje razlika dispozicijskih i oficijelnih postupaka, što je u pravnotradijskim rješenjima koje je Hrvatska slijedila tek naznačeno, a u zemljama koje su za Hrvatsku predstavljale daljnje komparativne uzore (Njemačka i Austrija) znatno ozbiljnije i detaljnije razrađeno. U skladu s tim, oficijelni i dispozicijski postupci prema Nacrtu ZIP-a uređeni su kroz različite procesne stadije od pokretanja postupka, povlačenja prijedloga, primjene različitih procesnih maksimi i donošenja odluke.

⁵⁵ Maganić, op. cit. (bilj. 8), str. 167.-168.

Aleksandra MAGANIĆ, PhD., Full Professor,
University of Zagreb, Faculty of Law,
amaganic@pravo.hr

NOVELTIES IN NON-CONTENTIOUS LAW IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary: *Having gained its independence, Croatia endeavoured to pass the Law on non-contentious proceedings on several occasions, for which several working groups were established and several bills were drafted. However, each time there seemed to be a lack of determination to actually pass that law. It is difficult to rationally determine the objective reasons therefor. It might be the political unattractiveness of the act, problems in distinguishing between substantive and procedural regulation of particular institutes (especially non-contentious proceedings related to property law), as well as the alleged doubt as to whether the passing of this law is necessary for the legal system. Nevertheless, despite caution suggested by the unrealized normative optimism so far, it seems that this or the beginning of next year at the latest, the Law on Non-contentious Proceedings of the Republic of Croatia could finally be passed. Such optimistic statement is based on the existence of the National Recovery and Resilience Plan for the Republic of Croatia (2021-2026), which envisages the reform of non-contentious law and the adoption of the Law on Non-contentious Proceedings. This article deals with the issues such as the novelties introduced in the general part of the Law that is of exceptional importance regarding all non-contentious proceedings, and with the proceedings to be governed by a special part of the Law. Although the bill of the Law on Non-contentious Proceedings is currently still being drafted, its basic features and reform directions are already noticeable.*

Keywords: *Non-contentious law reform, Law on Non-contentious Proceedings, general and special part of the law, non-contentious property law proceedings*